

УДК 34.347.91/95

Андрієвська Людмила Олексіївна –
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Lyudmyla A. Andriievskaya –
senior lecturer
Dnipro State University of Internal Affairs
(26 Naharina pr., Dnipro, 49005, Ukraine)

Штепа Валентина Михайлівна –
студентка Юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Valentina M. Shtepa –
student of the Law Faculty,
Dnipro State University of Internal Affairs
(26 Naharina pr., Dnipro, 49005, Ukraine)

Дерманська Аліна Геннадіївна –
студентка Юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Alina G. Dermanska
student of
Dnipro State University of Internal Affairs
(26 Naharina pr., Dnipro, 49005, Ukraine)

Нові аспекти визначення розміру аліментів на дитину та порядок їх стягнення

У статті аналізуються наукові та практичні аспекти визначення розміру аліментів на дитину, порядку їх стягнення, встановлення гарантованого і рекомендованого мінімального розміру, обставини, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів, а також окрему увагу приділено видам відповідальності, яка передбачена чинним законодавством України для осіб, які не сплачують аліменти.

Ключові слова: стягнення аліментів, мінімальний розмір, боржник за аліментами, сплата аліментів, відповідальність.

В статье анализируются научные и практические аспекты определения размера алиментов на ребенка, порядка их взыскания, установление гарантированного и рекомендованного минимального размера, обстоятельства, которые учитываются судом при определении размера алиментов, а также отдельное внимание уделено видам ответственности, которая предусмотрена действующим законодательством Украины для лиц, которые не платят алименты.

Ключевые слова: взыскание алиментов, минимальный размер, должник по алиментам, уплата алиментов, ответственность.

L.A. Andriievskaya, V.M. Shtepa, A.G. Dermanska New Aspects of Determining the Amount of Alimony for a Child and How They are Charged

The article analyzes the scientific and practical aspects of determining the amount of child support, the procedure for their recovery, the establishment of a guaranteed and recommended minimum size, the circumstances that the court considers when determining the amount of child support, as well as particular

attention to the types of liability provided by the current legislation of Ukraine for persons, who do not pay child support.

The problem of determining the amount of alimony for a child and collecting them is extremely acute in modern Ukrainian realities. In Ukraine, at the legislative level, the child is protected in his or her right to be retained by her parents until she or she reaches the age of majority, and in some cases after the child reaches the age of majority. But in practice, unfortunately, in most cases this protection is not implemented. Even with the positive developments in the issue of the proper protection of the rights of the child currently occurring in our country, the issue of child support is still quite acute.

Due to the adoption of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Strengthening the Protection of the Right of the Child to Proper Maintenance by Improving the Procedure for Alimony Collection", the procedure for collecting alimony was changed.

With the latest changes, the minimum amount of alimony has been increased. From now on, the court cannot determine a child support rate of less than 50% of the subsistence minimum for a child of the appropriate age (previously 30%).

The amount of alimony is determined either by agreement of the parties or by a court decision as a proportion of the mother's, the father's child's income or the hard cash, but in any case may not be less than the minimum guaranteed amount of the alimony.

Keywords: *alimony collection, minimum size, alimony debtor, alimony payment, liability.*

Постановка проблеми: Проблема визначення розміру аліментів на дитину та їх стягнення надзвичайно гостро стоїть у сучасних українських реаліях. В Україні на законодавчому рівні дитина є захищеною в своєму праві на утримання її батьками до досягнення нею повноліття, а в деяких випадках і після досягнення дитиною повноліття. Але на практиці, на жаль, в більшості випадків цей захист не реалізовується. Навіть попри позитивні зрушення у питанні належного забезпечення прав дитини, які зараз відбуваються у нашій державі, питання про стягнення аліментів на дитину продовжує бути досить гострим [1].

Статистичні дані щодо виконання судових рішень про стягнення аліментів свідчать про те, що станом на 1 вересня 2017 року на виконанні в органах Державної виконавчої служби перебуває 539 тисяч виконавчих документів про стягнення аліментів. При цьому кількість виконавчих проваджень, за якими сума заборгованості сукупно перевищує суму платежів за 3 місяці, налічує 91,6 тис. (17 %). Отже, виникає необхідність у пошуку нових засобів підвищення ефективності виконання рішень про сплату аліментів, у тому числі й шляхом запровадження адміністративної відповідальності [2].

Крім того, кількість шлюбів останнім часом поступається кількості розлучень. Останнім часом по всій Україні весіль та шлюбів дедалі менше, натомість кількість розлучень щороку зростає. Число розлучених пар зросла

майже на 20 тис. Наприклад, у минулому, 2018-му році, зафіксовано 54 тис. розлучень. Але ж у позаминулому 2017-му році, їх було лише 33 тис. Практично таке ж число розлучень і в 2015-му році: їх зафіксовано трохи більше 34 тис.

У зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів» було змінено порядок стягнення аліментів, їх розмір, тощо.

Слід зазначити, що з набранням 06.02.2018 р. чинності Законом України № 2234-VIII від 07.12.2017 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» у виконавців з'явилися нові права у виконавчому провадженні [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій: в галузі сімейного права та виконавчого провадження свідчить, що питання правового регулювання аліментних відносин та виконання рішень судів і договорів з аліментних зобов'язань висвітлено у роботах таких відомих правознавців: М.В. Антокольської, В. Антошкіної, Г.В. Богданової, Е.М. Ворожейкіна, І.П. Грішина, Н.М. Єршової, І.В. Жилінкової, О.Н. Кудрявцевої, Г.П. Клімова, Н.П. Осіпова, С.Я. Фурси, Є.І. Фурси, М.Й. Штефана, Ю.С. Червоного та інших.

Невирішені раніше проблеми. Разом із тим на законодавчому рівні залишилися невирішеними деякі важливі питання, як-от: чітке розмежування понять «аліменти» і «додаткові витрати на дитину».

Метою статті є аналіз законодавчих новел щодо визначення розміру аліментів, порядку їх призначення та примусового стягнення. Важливим при аналізі даної статті також визначення особливостей правового регулювання сплати аліментів та надання рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання зазначених відносин. Визначити переваги та недоліки низки змін до законодавства з питань аліментів, які мають на меті забезпечити більш ефективний судовий захист прав дитини на утримання і належне виконання своїх зобов'язань платником аліментів.

Для досягнення результату поставленої проблеми необхідно:

- вивчити та дослідити поняття аліментів та аліментнозобов'язаної особи;
- дослідити шляхи належного виконання обов'язків щодо сплати аліментів;
- визначити порядок стягнення аліментів;
- проаналізувати Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів».

Виклад основного матеріалу. Частинами 1,2 ст. 27 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, яка ратифікована Постановою Верховної Ради Української РСР № 789-ХІІ від 27 лютого 1991 року та набула чинності для України 27 вересня 1991 року передбачено, що держава визнає право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, морального і соціального розвитку дитини. Батьки або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини [4].

Статтею 51 Конституції України проголошено, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Обов'язок батьків утримувати дитину до досягнення нею повноліття закріплений також і в ст.180

Сімейного Кодексу України. Крім того, статтею 8 Закону України «Про охорону дитинства» визначено, що кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Як свідчить практика, деякі батьки виконують цей обов'язок добровільно, інші, на жаль, примусово. Так, в більшості випадків один з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина вимушені звертатись до суду за примусовим стягненням аліментів.

Згідно положень частини 3 статті 181 Сімейного кодексу України, за рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина. Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється за рішенням суду за позовом одержувача аліментів [5].

Відповідно до статті 179 Сімейного кодексу України, аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. Тобто той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини [5].

З урахуванням останніх змін, мінімальний розмір аліментів збільшено. Відтепер суд не може визначити на дитину розмір аліментів менше ніж 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (раніше було 30%).

Зокрема в статті 183 Сімейного кодексу України зазначається, що частка заробітку (доходу) матері, батька, яка буде стягуватися як аліменти на дитину, визначається судом. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину – однієї чверті, на двох дітей – однієї третини, на трьох і більше дітей – половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину [5].

Відповідно до статті 184 Сімейного кодексу України, суд за заявою одержувача визначає розмір аліментів у твердій грошовій сумі. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку [5]. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання», передбачає посилення відповідальності за несплату аліментів і збільшення терміну звернення та періоду, за який можуть бути стягнуті аліменти.

Законодавством України передбачено, що за рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються (за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина):

- 1) у частці від доходу матері, батька дитини;
- 2) у твердій грошовій сумі.

Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, може бути змінений за рішенням суду за позовом одержувача аліментів.

Окремо слід зазначити, що відповідно до вимог ч. 2 ст. 182 Сімейного кодексу України, розмір аліментів на дитину повинен бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини [5].

Наразі мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину становить не менше, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, а мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину - розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів).

Також, важливо звернути увагу на те, що при визначенні розміру аліментів суд ураховує (ст. 182 Сімейного кодексу України):

- стан здоров'я та матеріальне становище дитини;
- стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів;

- наявність у платника аліментів інших дітей, непрацевдатних чоловіка, дружини, батьків чи дочки, сина;

- наявність на праві власності, володіння та/або користування у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав;

- доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів, у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, сума яких перевищує десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працевдатної особи, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів;

- інші обставини, що мають істотне значення.

Оскільки, наше наукове дослідження присвячене питанню визначення розміру аліментів на дитину до досягнення нею повноліття, то неможливо оминати питання виконання судових рішень щодо стягнення аліментів.

Так, з практики відомо, що навіть після винесення рішення суду про стягнення аліментів, немає гарантії, що боржник (батько, мати) буде добросовісно сплачувати грошові кошти на її утримання та виховання.

Як правило, після винесення рішення суду про стягнення аліментів, сторона (стягувач, позивач) звертається до державної виконавчої служби, яка в свою чергу має забезпечити примусове виконання рішення суду.

Варто зазначити, що в деяких випадках навіть державна виконавча служба не може вплинути на злісного боржника за аліментами.

Останнім часом, вбачається інтерес суспільства та держави в питаннях, що стосується сплати аліментів. У зв'язку з цим органи законодавчої та виконавчої влади України продовжують активно вносити зміни в норми законодавства, що стосуються стягнення аліментів, визначення їх розміру, а також встановлення відповідальності за їх несплату.

На сьогоднішній день нормами чинного законодавства України встановлено наступні види відповідальності:

- Цивільна відповідальність: неустойка за несплату аліментів (стаття 196 Сімейного кодексу України).

- Адміністративна відповідальність: суспільно корисні роботи, обмеження у праві виїзду за межі України, у праві керування транспортними засобами, користування зброєю та полювання (ст. ст. 183-1, 31-1, глава 31-А КУпАП, ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження»).

- Кримінальна відповідальність: покарання у вигляді громадських робіт на строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин, арешт на строк до трьох місяців або обмеження волі на строк до двох років (стаття 164 Кримінального кодексу України).

Крім того, статтею 71 Закону України «Про виконавче провадження», якою передбачено, що за наявності заборгованості зі сплати аліментів у розмірі, що сукупно перевищує суму відповідних платежів за шість місяців, виконавець виносить вмотивовані постанови:

- про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України - до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі;

- про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві керування транспортними засобами - до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі;

- про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною та охолощеною зброєю, пристроями вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, - до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі;

- про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві полювання до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі.

Висновок. Підсумовуючи все вищевказане, можна визначити, що аліменти є одним із способів виконання батьками обов'язку по утриманню дитини до досягнення нею повноліття. Питання розміру аліментів врегульовано положеннями Сімейного кодексу України та іншими нормативно правовими актами. Чинним законодавством встановлено, що мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину становить не менше, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, а мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину - розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Розмір аліментів визначається або за домовленістю сторін або за рішенням суду у частці від доходу матері, батька дитини або у твердій грошовій сумі, але в будь-якому випадку не може бути меншим, ніж мінімальний гарантований розмір аліментів.

Проаналізувавши зміни до законодавства щодо розміру, порядку стягнення аліментів та відповідальності для боржників за аліментами, можна стверджувати, що держава в особі органів законодавчої та виконавчої гілки влади, приділяє належну увагу цьому питанню.

Так, наразі встановлено багато обмежень для осіб, які не сплачують аліменти, в тому числі передбачено цивільну, адміністративну та навіть кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Чеховська І. В. Соціальний захист одиноких матерів: аналіз основних положень законодавства. *Міжнародний юридичний вісник: Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*, 2017. № 1 (5). с. 191-201.

2. Пояснювальна записка до Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» від 07.12.2017 № 2234-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62857.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів: Закон України від 07.12.2017 р. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/2234-19>.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року (редакція зі змінами від 28.08.2018 року) / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*
6. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року (зі змінами та доповненнями в редакції від 21.10.2019 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1404-19>.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року (зі змінами та доповненнями в редакції від 28.11.2019 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran161>.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року (зі змінами та доповненнями в редакції від 28.11.2019 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page4>.
9. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю.С. Червоного. К.: Істина. 2003. 464 с.
10. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року (зі змінами та доповненнями в редакції від 09.08.2019 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2402-14>.

References:

1. Chekhovska I. V. *Sotsialnyi zakhyst odynokyykh materiv: analiz osnovnykh polozhen zakonodavstva. Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: Aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*, 2017. № 1 (5). s. 191-201.
2. Poiasniuvalna zapyska do Proektu Zakonu Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennia zakhystu prava dytyny na nalezhne utrymattia shliakhom vdoskonalennia poriadku prymusovoho stiahnennia zaborhovanosti zi splaty alimentiv” vid 07.12.2017 № 2234-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62857.
3. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennia zakhystu prava dytyny na nalezhne utrymattia shliakhom vdoskonalennia poriadku prymusovoho stiahnennia zaborhovanosti zi splaty alimentiv: Zakon Ukrainy vid 07.12.2017 r. / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/2234-19>.
4. Konventsiiia pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 roku (redaktsiia zi zminamy, skhvalenyymi rezoliutsiieiu 50/155 Heneralnoi Asamblei OON vid 21 hrudnia 1995 roku). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. Simeinyi kodeks Ukrainy vid 10.01.2002 roku (redaktsiia zi zminamy vid 28.08.2018 roku) / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*
6. Zakon Ukrainy “Pro vykonavche provadzhennia” vid 02.06.2016 roku (zi zminamy ta dopovnenniamy v redaktsii vid 21.10.2019 roku) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1404-19>.
7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 roku (zi zminamy ta dopovnenniamy v redaktsii vid 28.11.2019 roku) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran161>.
8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 roku (zi zminamy ta dopovnenniamy v redaktsii vid 28.11.2019 roku) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page4>.
9. Naukovo-praktychnyi komentar Simeinoho kodeksu Ukrainy / za red. Yu.S. Chervonoho. K.: Istyna. 2003. 464 s.
10. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 roku (zi zminamy ta dopovnenniamy v redaktsii vid 09.08.2019 roku) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2402-14>.